

UNITILMAS ILMIIY MEROS

Temerova Madina Tohir qizi

Toshkent davlat transport universiteti

Transport tizimlari boshqaruvi fakulteti 3-bosqich talabasi

***Annotatsiya:** Shayxzoda ko'pqirrali iste'dod sohibidir. U she'rlar va dostonlar bilan birga, juda yuksak badiiy quvvatga ega bo'lgan dramalar ham yaratdi. Shayxzoda umrining so'ngida yozishga kirishgan, lekin tugatib ulgurmagan desertatsiyasidan biri bu Alisher Navoiy bobomiz hayoti va ijodiga bag'ishlangan. Allaqachon ilmiy izlanishlar xalqimizning badiiy mulkiga aylanib, qalblarimizdan joy olgan asarlarsarasiga kiradi.*

***Kalit so'zlar:** Dramaturg, shoir, tarjimon, she'r, Jaloliddin Manguberdi drammasi.*

O'zbek adabiyotining atoqli namoyondalaridan biri, zabardast dramaturg, adabiy faylasuf Maqsud Ma'sum o'g'li Shayxzoda o'zi e'tirof etganidek, she'riyatda zamonaviy voqelikni, dramaturgiyada esa tarixiy o'tmishni tasvirlashga, hamda xalq va mamlakatning dardli masalalarini o'tmishga bag'ishlangan asarlarida ifodalashga intildi. Shayxzodaning she'r va dostonlari shunday rang-barang mavzularga bag'ishlangani bilangina emas, turli vazn va janrlarda yozilgani bilan ham o'zbek she'riyatini boyitgani shubhasizdir. O'zbek adabiyotining atoqli nomoyondalaridan biri mashhushoir zabardast dramaturg adabiyotshunos olim va Maqsud Shayxzoda 1908-yil Ozarbayjonning Oqtosh shahrida tavallud topdi. Shayxzoda 1928 yilda Toshkentga kelib, turli gazeta va jurnallar tahririyatlarida ishladi. 1935-1938 yillarda esa Fanlar qo'mitasi qoshida til va adabiyot institutida ilmiy xodim bo'lib ishlagan. Ikkinchi jahon urushi yillarida shoir butun ijodiy quvvatini dushman ustidan

qozonilajak g'alaba safarbar etdi. Shoirning 1944-yilda "Jaloliddin Manguberdi" tarixiy dramasi bunga misol bo'la oladi.

O'tmishda Chingizxonday qudratli kuchga qarshi tura olgan, mardonavor kurashgan Vatan tirgagi-Jaloliddin Manguberding qahramonliklarini jonlantiraolgan drama. Ikkinchi jahon urush yillarining jangovor vazifalariga kata xizmatko'rsatdi. Jaloliddin Manguberdi-tarixiy shaxs. Shayxzodaning o'zbek xalqi o'tmishiga murojaat etishdan maqsadi ham o'sha davrda ro'y bergan voqealarni tarixiy saboq sifatida tasvirlash, dunyodagi eng yuksak qadriyat Vatan ozodligi ekanini kishilar diliga quyish edi. Shuning uchun ham "Jaloliddin Manguberdi" dramasida olg'a surilgan g'oya umumbashariy ahamiyatga egadir. Mazkur asarda bosh qahramon Jaloliddin tengsiz kurashda halok bo'ladi. Ammo u, Otello yoki Hamlet singari mumtoz dramaturgiya qahramonlaridan farqlio'laroq, o'z hayotini Vatan ozodligi yo'lida fido qiladi. Ikkinchi jahon urushi yillarida xalqda vatanparvarlik va safarbarlik tuyg'ularini tarbiyalash maqsadi bilan yozilgan va sahnaga qo'yilgan bu asarning hayotbaxsh ruh bilan tugashi shart edi. Shuning uchun ham Shayxzoda Jaloliddinning o'limi oldida xalqqa qarab bunday xitob qiladi: Xorazm shohi Allouddin Muhammadning o'g'li "Jaloliddin Manguberdi" dramasida Shayxzoda Vatan erki, Mustaqilligi uchun fidoyilarcha kurash olib brogan mana shu jasur sarkarda qiyofasini ba'diy gavdalantirdi. Jaloliddin Manguberdi ibrat bo'lgan buyuk siymodir. Ma'lumki, sho'ro davrida o'tmish tariximiz qoralab kelingan, chunki sho'rolarga ana shunday vatanparvarlik qudratima'qul kelmas, bunday buyuk xislatlarini yangi avlodlarga o'tishini istamas edilar, Vatanparvarlik hissiyoti jo'sh urib yozilgan Maqsud Shayxzodaning "JaloliddinManguberdi" dramasi 1944 yilda Hamza nomidagi O'zbek davlat drama teatritomonidan muvaffaqiyat bilan sahnalashtirilganligiga qaramay, ko'p o'tmay sahnadan olib tashlandi. Muallifga esa o'tmishni, xonlarni, beklarni, feodalizmni oqlash va yoqlash tamg'asi yopishtirildi. Bu aybnoma nohaq qamalishiga ta'sir ko'rsatdi. Dramato'laligicha ilk bor o'zbek tilida dramaturg vafotidan 21 yil o'tgach (1988 yil) bosmadan chiqdi. Mustaqillik yillarida O'zbekiston hukumati "Jaloliddin Manguberdi" nomini abadiylashtirish

maqsadida “Jaloliddin Manguberding tavalludining 800 yilligi”ni nishonlash haqida (1998 yil) maxsus qaror qabul qildi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni bilan (2000 yil) “Jaloliddin Manguberdi” ordeni ta’ sis etildi. Bugungi kunda mustaqil O‘zbekistonimizda Jaloliddin Manguberdi hotirasigabag‘ishlab “O‘zbekkino” milliy agentligi tomonidan ko‘p qismli “MendirmanJaloliddin” nomli serial ham ommaga taqdim etilishi kuzatildi. O‘zbekiston vaturkiya kino ijodkorlari tomonidan ishlanayotgan ushbu serial tariximizni yanadachuqur bilgan holda bilimimizni boyitishga hamda yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi. Dramaturg shoir Maqsud Shayxzodaning qilganxizmatlari besamar ketmadi. 2001 yili Shayxzoda “Buyuk xizmatlari uchun” ordeni bilan taqdirlandi.

Adabiyotlar

1. Mirvaliyev S., Shokirova R. O‘zbek adiblari. Toshkent, G‘afur G‘ulom nomidagi adabiyot va san’at nashriyoti. 2016 yil.
2. Maqsud Shayxzoda. Mirzo Ulug‘bek. “O‘qituvchi”. Toshkent. 1994 yil, 134-bet.
3. Qozoqboy Yo‘ldoshov. Yoniq so‘z. ”Yangi asr avlodi”. Toshkent. 2006 yil, 217-bet.
4. Ozod Sharofiddinov. Ijodni anglash baxti. “Sharq” nashriyot – matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati. T.: 2004, 544-bet
5. Maksud Shayxzoda zamondoshlari xotirasida, T., 1983 y.
6. XX asr o‘zbek adabiyoti tarixi, T., 1999 y. – 25 b.
7. Shayxzoda Maksud. Shoir qalbi dunyoni tinglar (Tanlangan asarlar) // Toshkent, „Nihol“, 2008. - 28 b. 8. Abdusalilova M. Maqsud Shayxzoda hayoti va ijodining o‘zbek milliy adabiyotidagi tutgan o‘rni T., 2022 y. – 119b.
8. Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences ISSN 2181-1784.
9. Abdusalilova M. Maqsud Shayxzoda - Ikki xalq dilbandi, T., 2022 y. – 284 b. Academic Research in Educational Sciences Volume 3. Multidisciplinary Scientific Journal October, 2022